

СТАН СФОРМОВАНOSTI КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

У статті представлено результати експериментального дослідження щодо стану сформованості навичок комунікації в учнів початкових класів з особливими освітніми потребами.

Ключові слова: комунікативні навички, учні початкових класів, особливі освітні потреби.

The article presents the results of an experimental study on the state of formation of communication skills in primary school students with special educational needs.

Key words: communication skills, primary school students, special educational needs.

Категорія учнів з особливими освітніми потребами, які навчаються в закладах загальної середньої освіти характеризується варіативністю прояву специфічних труднощів навчання та порушеннями комунікативно-мовленнєвої діяльності, що визначаються як нозологією, так і індивідуальними особливостями розвитку [4, с.2].

З метою виявлення стану та особливостей сформованості комунікативних навичок у молодших школярів з особливими освітніми потребами нами було проведено експериментальне дослідження. Для реалізації мети дослідження ми використовували діагностичний інструментарій: методику для виявлення рівня розвитку комунікативної діяльності дітей (у редакції М.Лісіної [2, с. 112]), методику «День народження» (в адаптації М. Панфілової [3, с. 49]), методику «Рукавички» (за Г.Цукерман [1, с. 34]). Представимо аналіз одержаних результатів за зазначеними методиками.

Під час проведення методики для виявлення рівня розвитку комунікативної діяльності дітей нами було виявлено, яка з трьох форм спілкування з дорослим є провідною у молодших школярів з особливими освітніми потребами. Результати унаочнено на рисунку 1.

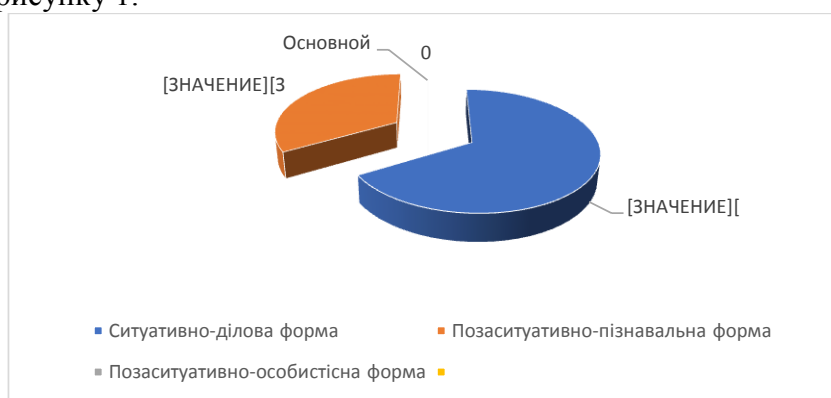

Рис.1. Кількісні показники виконання завдань методики для виявлення рівня розвитку комунікативної діяльності в учнів початкових класів з особливими освітніми потребами (у редакції М.Лісіної)

Нами встановлено, що у більшості молодших школярів з особливими освітніми потребами, а це 66,6%, провідною є ситуативно-ділова форма спілкування з дорослим. Для учнів дорослий – помічник, наставник у здійсненні діяльності. Експериментатор не просто пропонував їм зробити маніпуляції з предметами, а й

демонстрував дії з ними, що, на нашу думку, можна охарактеризувати як співпрацю, оскільки учневі потрібна була участь дорослого в діяльності

Водночас у 33,4% учнів початкових класів з особливими освітніми спілкування з дорослим відбувається переважно у позаситуативно-пізнавальній формі. Діти виявляли інтерес до оточуючої дійсності, фізичних явищ, подій, що відбуваються в соціальній сфері, прагнули обговорювати все з дорослим, ставити йому питання, які цікавили їх на момент проведення діагностичної процедури, їм важлива оцінка дорослого.

Слід зазначити, що вища за щаблем розвитку позаситуативно-особистісна форма спілкування, в якій виявляється інтерес до загальнолюдських, особистісних стосунків, у жодного учня з особливими освітніми потребами не виявлено.

Під час дослідження сформованості потреби у в спілкуванні молодших школярів з особливими освітніми потребами та домінування емоцій під час спілкування з ровесниками і дорослими за методикою «День народження» (в адаптації М. Панфілової) ми одержали наступні результати.

Приблизно третина усіх школярів експериментальної групи (33,4%) продемонстрували бажання спілкуватися в широкому колі. Учні додали по 2, 3 і 4 місця за столом половина дітей (50%) прагнули до спілкування у вузькому колі близьких людей (використовували не всі місця за столом), а 16,6% учнів взагалі не виявили потребу в спілкуванні (посадили на стільці за стіл свої улюблені іграшки). Це дитина з порушеннями інтелектуального розвитку. На питання експериментатора «Ти запросиш за стіл ще гостей?» дитина відповіла негативно.

Дорослих не зобразили за столом на малюнку 66,6% учнів з особливими освітніми потребами. У 33,4% учнів дорослі взагалі не були присутні на малюнку. На питання експериментатора: «А дорослі будуть сидіти за столом?» зазначена група учнів відповідали негативно. Це свідчить про те, що в учнів з особливими освітніми потребами не встановилися довірливі стосунки з дорослими. Варто зазначити, що перед початком експерименту проводилася бесіда з метою виявлення у учасників експерименту уявлень про особливості проведення святкових подій.

Великий стілець за столом обрали лише 16,6% учнів, всі інші – 83,4% вибрали собі такий же стілець, що був і у гостей. Вибір великого стільця вказує на бажання або наявність лідерства в класі. За спостереженнями експериментатора, учень дійсно є неформальним лідером в класі та претендує на командний стиль спілкування.

Під час дослідження рівня розвитку комунікативних навичок молодших школярів з особливими освітніми потребами за методикою «Рукавички» Г.Цукерман). Учні були розділені на 3 групи по два учні для проведення експерименту.

Кількісні показники рівнів сформованості комунікативних навичок у другокласників із особливими освітніми потребами представлено на рисунку 2.

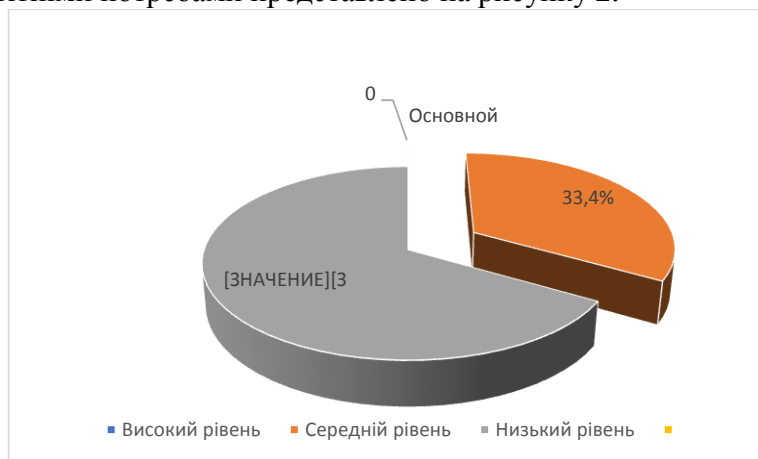

Рис. 2. Рівні сформованості комунікативних навичок у молодших школярів з особливими освітніми потребами за методикою «Рукавички» Г.Цукерман

В ході проведення дослідження було виявлено, що високого рівня сформованості комунікативних навичок не досягла жодна дитина з особливими освітніми потребами.

У 33,4% учнів виявлено середній рівень сформованості комунікативних навичок. Діти змогли прийти до спільного рішення щодо того, який малюнок зробити на рукавичці, проте в процесі виконання малюнка спостерігалися відступи від початкового задуму малюнка. Коли експериментатор звертав увагу учнів на те, що малюнки відрізняються один від одного, діти намагалися знайти відмінності в своїх малюнках. Коли відмінності були знайдені, учні знову обговорювали те, що вони хотіли намалювати і продовжували працювати. До кінця роботи учні дивилися, щоб їх рукавички не відрізнялися один від одного. В результаті одержувалося 2 однакових малюнка.

Низький рівень сформованості комунікативних навичок виявлено у 66,6% учнів. Вони не здатні були домовитися, а одна дитина змалювала візерунок рукавички іншої дитини в групі. Тобто зазначена категорія учнів з особливими освітніми потребами не використовувала мовні засоби з метою взаємодії з товаришем, а також не виявляла спроби домовитися з ним.

Також до цієї групи віднесено дітей, які не змогли домовитися про візерунок і в них два різних малюнка.

Ще одна група учнів не змогла впоратися із завданням.

Отже, як засвідчили результати дослідження, у молодших школярів з особливими освітніми потребами переважно низький рівень сформованості комунікативних навичок. Серед особливостей комунікації з дорослими та однолітками можна виділити наступні:

- 1) недостатня потреба у спілкуванні;
- 2) домінування ситуативно-ділової форми спілкування з дорослими;
- 3) низька мотивація до використання мовних засобів під час спілкування;
- 4) невміння оцінювати емоційний стан один одного
- 5) труднощі комунікативної взаємодії.

Результати дослідження засвідчують про необхідність організації та проведення цілеспрямованої роботи, спрямованої на підвищення потреби та використання комунікативного спілкування у молодших школярів з особливими освітніми потребами як під час навчальної діяльності, так і у неформальній ситуації спілкування з дорослими та однолітками.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Венгер А. Л., Цукерман Г. А. Психологическое обследование младших школьников. М.: Владос, 2007. 197с.
2. Лисина М. И. Формирование личности ребенка в общении. СПб.: Питер, 2009. 320 с.
3. Панфилова М. А. Игротерапия общения. Тесты и коррекционные игры. Практическое пособие для психологов, педагогов и родителей. М.: ГНОМ, 2012. 160 с.
4. Прохоренко Л.І., Бабяк О.О, Баташева Н. І. Психологічний супровід дітей з особливими освітніми потребами: стратегія реалізації. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 2(1). 2020. URL: <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-1-7-5> (дата звернення 12.09.2021.).

Рекомендує до друку науковий керівник доцентка Кабельнікова Н.В.